

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)

อริย์ชัย แก้วเกาะสะบ้า
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรกโดยองค์การระหว่างประเทศ คือ ธนาคารโลกและองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งมีความหมายสากล คือ ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ ดังนั้น ธนาคารโลกและองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติจึงได้วางแนวทางให้แก่ประเทศที่ต้องการกู้เงินไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือจัดทำบริการสาธารณะต้องมี “หลักธรรมาภิบาล” ซึ่งธนาคารโลกจะใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่ประเทศเหล่านั้น หลักธรรมาภิบาลตามหลักของกฎหมายจะเรียกว่า หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี นักวิชาการและประชาชนทั่วไปจะนิยมเรียกว่า หลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และพระราชกฤษฎีกา

หลักธรรมาภิบาลตามความหมายสากลประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาอย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมของประชาชน
2. หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามสนับสนุนให้ประชาชนซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพที่สุจริตจนกลายเป็นนิสัยประจำชาติ
3. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน และการฉ้อราษฎร์บังหลวง
4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน
5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง การมีจิตสำนึกในหน้าที่ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม สิทธิและหน้าที่ ปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักประชาธิปไตย
6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลผลิตสินค้าอย่างมีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (บุขบง ชัยเจริญวัฒนะ และ บุญมี ลี, 2544, อ้างถึงใน อริย์ชัย แก้วเกาะสะบ้า, 2548, น.106-108)

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั่วโลกได้นำหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นหลักการสากล มาปรับใช้ในภาครัฐ และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐในทุกระดับ

ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการจัดทำบริการสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมืองซึ่งมีประชาชนจำนวนมากในสังคมได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมหากมีการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดจะเกิดความขัดแย้งกับประชาชน เกิดปัญหากับชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณไปให้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ถ้าไม่มีหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลจะเกิดปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐ รัฐบาลสูญเสียงบประมาณที่อนุมัติลงไปดำเนินโครงการในแต่ละปีงบประมาณเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงต้องอาศัยเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่อง แนะนำ แผนงานโครงการภาครัฐในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ

ความเป็นมาของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในหลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างมาก เมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ยังมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศซึ่งปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้สัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และหลักการสำคัญนี้ยังได้กำหนดสาระสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 87 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าให้รัฐดำเนินนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
5. ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ต้องคำนึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้นำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในหน่วยงานราชการส่วนกลาง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค และหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และหลักการสำคัญนี้ได้มีการตราไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยเพิ่ม “มาตรา 3/1 การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น

การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน

การจัดสรรงบประมาณ และการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ ต้องคำนึงถึงหลักการตามวรรคหนึ่ง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการ ต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรานี้ จะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการและการสั่งการให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติก็ได้”

หลักการของพระราชบัญญัตินี้เป็นการใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและต้องการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 โดยเพิ่ม “มาตรา 55/1 ในจังหวัดหนึ่งนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้มีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.ธ.จ.” ทำหน้าที่สอดส่องและเสนอแนะการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานรัฐในจังหวัดให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรา 3/1” ซึ่งคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นใน 76 จังหวัด โดยได้รับการสรรหาผู้แทนจากภาคประชาสังคมภายในจังหวัดนั้น

องค์ประกอบของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ประกอบด้วย

1. ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีเขตอำนาจในจังหวัดเป็นประธาน
2. ผู้แทนภาคประชาสังคม ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่รวมตัวจัดตั้งขึ้น หรือที่หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน รวมทั้งองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคมอื่นที่ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย
3. ผู้แทนสมาชิกสภาท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาเมืองพัทยา ซึ่งไม่ได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น
4. ผู้แทนภาคธุรกิจเอกชน ได้แก่ สมาคมการค้า ตามกฎหมายว่าด้วยสมาคมการค้า และสมาคมที่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกอบการค้าอุตสาหกรรม ธุรกิจการเงิน หรือประกอบธุรกิจ หอการค้าจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
5. คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด ในแต่ละคณะจะมีข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีตามที่ประธานเสนอจำนวนสองคน และข้าราชการในจังหวัดนั้นตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนออีกหนึ่งคนรวมเป็นสามคนทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ

ผู้แทนทั้งสามภาคส่วนซึ่งได้รับการสรรหานั้น มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี นับแต่วันที่ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีลงนามรับรองรายชื่อกรรมการเป็นรายจังหวัด กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับการสรรหาอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้ ทั้งนี้จำนวนของกรรมการแต่ละคณะ จะยึดถือกับจำนวนอำเภอของแต่ละจังหวัด

ตาราง จำนวนกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ตามเกณฑ์จำนวนอำเภอของแต่ละจังหวัด

จำนวนอำเภอของจังหวัด	จำนวน ก.ธ.จ./คน	ประธาน (ผต.นร.)	จำนวน ก.ธ.จ.		
			ภาค ประชาสังคม	สมาชิก สภาท้องถิ่น	ภาค ธุรกิจเอกชน
ไม่เกิน 10 อำเภอ	14*	1	7*	3	3
ตั้งแต่ 11-15 อำเภอ	16	1	9	3	3
ตั้งแต่ 16-20 อำเภอ	18	1	9	4	4
ตั้งแต่ 21 อำเภอ ขึ้นไป	20	1	11	4	4

หมายเหตุ : จำนวนที่มี * หมายถึงจำนวนไม่เกินตัวเลขดังกล่าว

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. สอดส่องการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
2. แจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ในกรณีที่พบว่ามี การละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ หรือข้อบังคับ หรือมีกรณีทุจริต
3. เสนอแนะแนวทางการปฏิบัติและการส่งเสริมตามหลักคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานของรัฐในจังหวัด
4. ติดตามการปฏิบัติตามมติคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด
5. แต่งตั้งที่ปรึกษาด้านวิชาการ การประชาสัมพันธ์ หรือด้านอื่นจำนวนไม่เกินสามคน
6. เผยแพร่ผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อสาธารณะตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ต้องสอดส่องหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในจังหวัดให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี อย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. ปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
2. ปฏิบัติภารกิจเพื่ออำนวยความสะดวก ให้บริการ และสนองความต้องการของประชาชน
3. ปฏิบัติภารกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน
4. ปฏิบัติภารกิจให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพ และมีความคุ้มค่า
5. ปฏิบัติภารกิจโดยไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น ให้ทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นความเดือดร้อนและทุกข์ยากของประชาชน
6. ปฏิบัติภารกิจโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส
7. ปฏิบัติภารกิจโดยมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานสม่ำเสมอและเผยแพร่ต่อสาธารณะ

ในกรณีที่คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดได้มีมติว่ามีการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับ หรือมีกรณีทุจริต ให้ประธานแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการดำเนินการให้ประธานทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือ หากผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องมิได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ให้ประธานแจ้งมติของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทราบ เพื่อรายงานต่อรัฐมนตรีเจ้าสังกัดดำเนินการต่อไป

จากการที่คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ซึ่งได้ดำเนินงานผ่านมาหลายรัฐบาล เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้าควบคุมการบริหารประเทศเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และได้จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลซึ่งได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 35 (6) ว่า “คณะกรรมการการยกย่องรัฐธรรมนุญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุม กลไกที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของหลักนิติธรรม และการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วนและทุกระดับ” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้กำหนดเรื่องของหลักธรรมาภิบาลไว้ในมาตรา 65 ด้วยเช่นกัน ดังนี้

“มาตรา 65 รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย”

ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และเน้นให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตของประเทศ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ออกคำสั่งที่ 69/2557 ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2557 เรื่อง “มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ” กำหนดให้ทุกส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ กำหนดมาตรการหรือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ โดยมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง เพื่อสกัดกั้นมิให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบได้ ตลอดระยะเวลาที่รัฐบาลบริหารประเทศยังคงมุ่งมั่นในการดำเนินนโยบายภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ว่ารัฐบาลจะส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาล การป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐ และส่งเสริมสนับสนุนภาคีองค์กรภาคเอกชน และเครือข่ายต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสอดส่อง เฝ้าระวัง ตรวจสอบ เจ้าหน้าที่ของรัฐและต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ ต่อมานายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 133/2557 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2557 เรื่อง “ปรับปรุงคำสั่งมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในภูมิภาค” ซึ่งการกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในภูมิภาคตามคำสั่งนี้ หมายถึง การตรวจราชการ การขอให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรายงานเหตุการณ์และผลการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี ยุทธศาสตร์ของชาติ ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์จังหวัด การประสานราชการเพื่อให้เกิดการบูรณาการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์จังหวัด ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม การเร่งรัด การติดตามผล การให้คำแนะนำช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐโดยให้คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดมีส่วนร่วมในการตรวจสอบด้วย

รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 133/2557 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2557 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีทิศทาง และมาตรฐานเดียวกัน ดังนั้น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด ในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ ดังนี้

1. การตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ ในการกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในภูมิภาค ให้เป็นดุลยพินิจของรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี

ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลในแต่ละพื้นที่ โดยให้ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีในฐานะฝ่ายเลขานุการนำเรียนหาหรือในเรื่องดังกล่าว

2. กรณีที่รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐตามแผนงานโครงการใด ให้คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือเอกสารหลักฐานต่าง ๆ แล้วนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด เพื่อมีมติให้เสนอรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีทราบโดยเร็ว

3. กรณีที่รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเดินทางไปกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในพื้นที่ เมื่อได้รับแจ้งจากฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดแล้ว ให้มีผู้แทนคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดจำนวน 2 คน ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด โดยเข้าร่วมกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในพื้นที่ด้วย

4. ให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดสนับสนุนข้อมูลแผนงานหรือโครงการที่รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีมีกำหนดเดินทางไปกำกับและติดตามการปฏิบัติราชการในพื้นที่ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในส่วนที่เกี่ยวข้องให้กับผู้แทนคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดมีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง จึงมีการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับองค์กรที่มีภารกิจคล้าย ๆ กัน โดยที่คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ และคำสั่งนโยบายของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่า การป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ มีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานที่ดำเนินการ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) กรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้พิจารณาอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานแล้ว จึงได้มีความเห็นชอบและให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อปฏิบัติงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างค่านิยม การปลูกจิตสำนึก และการปรับทัศนคติของคนในสังคมให้ถูกต้องในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ

1.2 แลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับบทบาท ภารกิจ และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการทุจริตประพฤติมิชอบในวงกว้าง เพื่อให้ประชาชนรับทราบ และร่วมกันสอดส่องดูแลการดำเนินการตามแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และบรรลุมัตฤประสงคค์ที่กำหนด

2. การป้องปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ

2.1 การให้ความรู้และสร้างทักษะในการไปติดตาม สอดส่อง หรือตรวจสอบแผนงานหรือโครงการของหน่วยงานของรัฐรวมทั้งเรื่องร้องเรียน ตลอดจนการสังเกตการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่สงสัยว่ามีกรกระทำคามผิดหรือมีความไม่โปร่งใสในการดำเนินการ

2.2 การมีส่วนร่วมในการลงพื้นที่เพื่อสอดส่องหรือตรวจสอบแผนงานหรือโครงการ การแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนของประชาชนจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เฉพาะเรื่องที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่

3. การปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ

3.1 สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายของแต่ละหน่วยงานและการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน การเสนอตัวเป็นพยาน เป็นต้น

3.2 กรณีมีการสอดส่องหรือตรวจสอบพบว่ามีกรละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หรือมีกรณีทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าการละเลยดังกล่าว เป็นอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรหรือหน่วยงานใด ให้องค์กรหรือหน่วยงานหรือคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดที่ได้รับเรื่องไว้ ส่งเรื่องให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยเร็ว

4. การประสานงานและเครือข่าย ให้แต่งตั้งผู้ประสานงานเพื่อประสานข้อมูล ปรีกษาหารือ และประสานการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเป็นเครือข่ายร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน โดยกำหนดช่องทางในการติดต่อระหว่างหน่วยงานที่ชัดเจน

5. เพื่อให้การดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงนี้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานทั้ง 5 หน่วยงาน จัดให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมกันเพื่อหารือเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนจากทุกหน่วยงานหรือมีผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ ที่เข้าร่วมเป็นคณะทำงานด้วยเห็นสมควร

การลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกันเป็นการบูรณาการในการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เพราะมีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการปราบปรามการทุจริตที่มีภารกิจหรือลักษณะงานที่ใกล้เคียงกัน จึงสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลในการทำงานกันได้ จะเห็นได้ว่าปัญหาคาการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบนั้นมีขอบเขตของปัญหาที่กว้างขวาง และการคอร์รัปชันก็มีปัญหามากในสังคมไทย การป้องกันปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยการทำงานบูรณาการร่วมกัน โดยร่วมมือระหว่างภาครัฐและเครือข่ายภาคประชาสังคม และการสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนภารกิจของการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) มีหน้าที่ในการสอดส่องและเสนอแนะ กรณีที่พบว่ามีการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมีการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐให้คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดมีมติแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีการตรวจสอบโครงการภาครัฐหรือมีมติให้มีการแก้ไขให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นเสียงเตือนภายในจังหวัดต่อการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ ทำให้จังหวัดสามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบรัดกุม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ แต่บทบาทของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) นั้น ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านในจังหวัด หรือฝ่ายค้านผู้ว่าราชการจังหวัด แต่มีหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอแนะหรือช่วยสอดส่องให้จังหวัดได้ดำเนินโครงการตามภารกิจให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล การดำเนินนโยบายในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ในจังหวัดให้มีความคุ้มค่าสูงสุดในการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับมาจากรัฐบาล การทำหน้าที่สอดส่องหรือทำหน้าที่แนะนำของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด ซึ่งถือเป็นเสียงเตือนจากภาคประชาสังคม เพราะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดได้รับการสรรหาจากภาคประชาสังคมในจังหวัด ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของท้องถิ่นหรือในจังหวัดนั้น ๆ ทำให้ทราบปัญหาของพื้นที่ ชุมชนในท้องถิ่น การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนทั้งเรื่องการมีส่วนร่วมและการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข เกิดความโปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว หากหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ ไม่ให้ความสำคัญกับคำเตือนจากการสอดส่องหรือคำแนะนำ คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดสามารถส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่มีภารกิจในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่ได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายซึ่งได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งกำกับคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมในลักษณะเครือข่ายเป็นการช่วยให้สังคมได้รับประโยชน์จากเงินภาษีที่รัฐจัดสรรลงไปยังท้องถิ่น ให้เกิดความคุ้มค่าปราศจากการทุจริต และโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบ เป็นการใช้หลักธรรมาภิบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับท้องถิ่น เพื่อให้สังคมไทยใสสะอาด ปราศจากคอร์รัปชัน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด. (ม.ป.ป.). **ความเป็นมาและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด**. สืบค้น 18 เมษายน 2561 จาก <http://www.ggc.opm.go.th/index.php?page=board>
- “คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 69/2557 เรื่อง มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ” (27 มิถุนายน 2557). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 131 ตอนพิเศษ 120 ง, น. 6.
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด พ.ศ. 2552” (27 เมษายน 2552).
- ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 62 ง, น. 1-11.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” (24 สิงหาคม 2550).
- ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 124 ตอนที่ 21 ก, น. 28-29.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557” (22 กรกฎาคม 2557).
- ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 131 ตอนที่ 55 ก, น. 1-17.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560” (6 เมษายน 2560).
- ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, น. 17-18.
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). **คู่มือคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด**. สืบค้น 18 เมษายน 2561 จาก [http://www.ggc.opm.go.th/upload/file/\(\)577b6df07117f.PDF](http://www.ggc.opm.go.th/upload/file/()577b6df07117f.PDF)
- _____. (2559). **สรุปผลการสัมมนาเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้กับคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดและเครือข่าย**. สืบค้น 18 เมษายน 2561 จาก [http://www.ggc.opm.go.th/upload/...%20%20update%20\(..\)%201586f1a77707d4.pdf](http://www.ggc.opm.go.th/upload/...%20%20update%20(..)%201586f1a77707d4.pdf)
- อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า. (2548). ธรรมาภิบาลกับหลักสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ. **รัฐสภาสาร**, 53 (10), 105-112.